

LAHTISTE SILMADEGA

Nüüdisajast tulenevad uued vaated, maitseid, kalduvused jne. eeldavad ka uut laadi vastastikuseid suhteid. Erandiks pole teismeliste ja täiskasvanute suhted.

Võimalik, et meie ammune veendumus — tuleb täpselt teada, missugune on õpilane koolis, kodus ja tänaval — pole praegustes tingimustes alati kasulik. Praktika näitab, et edukamad on enamasti need lapsevanemad ja õpetajad, kes hoiavad teismelisega aupaklikku distantsi, jäävad nõuannete ja pealetükkimatu abi piirimaile, andes lapsele õiguse isiklikuks keeruliseks sisseeluks. Palava osavõtu ja abistamissooviga on mõistlik läheneda lastele keerulistes olukordades.

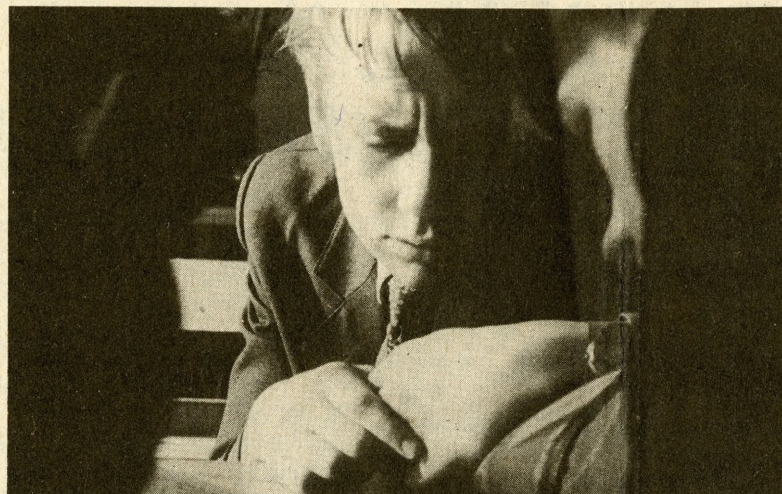
Teismeline on võrdlemisi vastooluline: ühest küljest headuse ja osavõtlikkusealdis, teiselt poolt isegi väga sõbraliku kõrvalise abi suhtes sallimatu. Tuleb tunnistada, et pahatühti tungime teismelise isiklikku elu täiskasvanu õigusega või siis ebatervest uudishimust ja noorusmälestustest ajendatuna, pakudes abi ja headust, mille järele pole vajadust ilmutatud. Tahame sorida noores elus ning seal oma arusaamade ja ettekujutuste kohaselt korda luua. Meile hakkab äkki väga korda minema, mispärast Igor Leenaga tülli läks, millel nende suhted rajanevad, miks Viktor Tanja vastu nii külm on. Minnakse veelgi kaugemale, tahetakse tingimata «kõiges selgusele jõuda», juhtida võõrad keerulised suhted «vajalikus» suunas.

Kui teismeline tõrgub meie abi vastu võtmast, pannakse talle süüks, et näe, ei hinda siirast osavõtlikkust ega võta kuulda täiskasvanute nõuandeid.

Mäletan, et esimestel koolitöö aastatel oli minu ettekujutuses samuti tarvis oma õpilastest võimalikult palju teada. Minu klassi õpilased osutusid põhiliselt koorikulaadseiks. Kolleegid soovitasid mitte nõuda neilt eriti palju, juba see olevat hea, kui nad istuvad ega sega tundi. Algul oli mul sellega raske leppida, tahtsin kõike murda ja ümber teha. Ent varsti mõistsin, et see enne mind avastatud sunnitud abinõu oli esimene samm süstemaatilise õppimise

harjutamise teel, kus õppijatel on perekonnatragöödiad alles värskest meele ja iseseisvalt töötamine ning õppimine harjumatu.

Kohe torkas silma, kui vastu-meelt on lastele õpetajate huvitumine nende minevikust, olu-

korrast perekonnas. Mõistsin, et niisugustes tingimustes peab kehtima raudne reegel: õpilastest vähe teada tähendagu oskust varjata tema eest niisugust asjassepuhendatust.

Tundsin esimestel päevadel, kuidas lapsed mind «kompaavad», kui palju ma kellestki tean, nende suhtumine minusse oli vaoshoitud ja valvas. Nähtavasti soovisid nad siiralt, et uued suhted ei rajaneks «vanadel arvetel». Need, kellest ma vähe teadsin, muutusid märgatavalt avameelsemaks ja usaldavamaks. Nähtavasti oli abi sellest, et ma polnud suhtes nendega pealetükkivalt ja rõhutatult tähelepanelik. Seevastu suhted nendega, kellest teadsin palju või «kõiki», kujunesid keeruliseks. Näiteks teadsin palju Marina traagilisest minevikust, paratamatult kohtlesin teda rõhutatult tähelepanelikult, vahel koguni soosivalt, ehkki püüdsin teda teiste hulgast mitte esile tõsta. Kuid nähtavasti aimas tütarlaps põhjust, ta sulgus endasse, oli kuni kooli lõpuni küll sõbralik, kuid nähtavalt talitse-

tud, tegi kõik, mis vaja, kuid ei enam.

Teatud olukorras võib see ainult kahju tuua, kui õpetaja demonstreerib igakülget informeeritust õpilase hingeelust. Lapsevanemadki peaksid seda tähelepanekut arvestama, tugi-

nema suhetes lastega nende väljakujunenud loomumomadustele ja kalduvustele.

Suhtlemine teismelistega nõuab täiskasvanutelt erilist paindlikkust. Vahest ei pea õpilase pisemagi üleastumise puhul juhinduma raudsest reeglist «ära mine mööda». Tark ja mõistev ema oskab alati jätta midagi märkamata, midagi maha vaikida, sundides süüdlast niiviisi tõsiselt järele mõtlema.

Kellele poleks tuttav konflikt-situatsioonis ülekuulamise õhkkond, vastupandamatu soov veenduda, et «ta saab kõigest jalamaid aru ja kahetseb».

Oma nõudmistest laste suhtes lähtume sageli mitte sellest, mida neilt võiks oodata, vaid sellest, mida me just ise tahame, ning käime nende kõrgendatud nõudmistega järjekindlalt peale. Mõistagi läheb see luhta, kuid me ei tagane ikkagi. Siis läheb käiku: «sa oled kohustatud», «sa pead», «sul pole õigust». Nõudvad ja käskivad sõnad. Niisugune otserünnak viib teismelise ainult endast välja.

Olgu see kui tahes raske, ent nii kodus kui koolis tuleks suhtlemises lastega kategooriliste nõudmistega asemel kasutada tingivat kõneviisi. Seda ei maksa käsitada teab kui targa pedagoogilise võttena, see on üksnes lugupidamisavaldus väljaspool iga järje ja määrustikke seisvale isiksusele.

Tunnen ühte tagasihoidlikku töömeest, kes on juba neli aastat pojaga avalikult võitlust pidanud. Autojuhi ametist unistav poeg peab pidevalt kuulma, et rooli taha teda nageni ei lubata, mingi instituuti. Huvitav küll, et isa, kes oma ametist luuga peab ja töö juures hinnas on, ei taha pojale sama teed lubada. Konflikt arenes niikaugele, et poeg jättis kooli pooleli ja läks autojuhikursustele, et pääseks kiiremini tööle ja peaks vähem kodus olema, ta lihtsalt ei suutvat enam.

Lapsevanema kõrgendatud nõudmised on antud juhul seda enam asjatud, et poeg pole ilmutanud eeldusi kõrghariduse omandamiseks, koolis jõudis ta edasi võrdlemisi vaeviliselt. Kuid isa ei suvatsenud arvestada nooruki huve ja soove. Ometi võinuks poeg vastasel juhul kooli rahulikult ära lõpetada, saada autojuhi kutse, käia tööl kuni isu täis, sealt edasi võinuks tal õpihimugi targata. Ja vaevalt ta siis enam omavalitnud teed pooleli oleks jätnud.

Kõige kindlam kasvatusviis on kasvatada tööga, raskete avastustega. Noori erutavad moraali ja kõlbelisuse küsimused, üldinimlikud väärtused, neid tõmbab siiraste, ausate ja õiglaste inimeste poole. See viimane ei tähenda, et elu tuleks avada nende ees aina inetu külje pealt.

Vähimatki võltsi tajuvad noorukid silmapilkselt. Sind jäädakse uskuma, kui su sõnade taga on isiklikult kogetud veendumused ja teadmised. Meie kasvatuslik osatähtsus on seda tähendusrikkam, mida paremini me mõistame noorte raskusi ja kõhklusid, mida huvitatumalt püüame neid kõhklusid hajutada.

Üks neiu lausub kord klassikoosolekul: «Ma õpin kunstikoolis. Me tunneme end seal kõik peaaegu võrdsetena, kes ühtviisi ja tõsiselt kunstile pühendunud. Kodus ja mõnikord ka koolis niisugune vastastikune mõistmine puudub, õhkkond on kuidagi teistsugune.»

Luua kodus ja koolis usalduse ja heasüdamlikkuse õhkkonda on suur ja raske ülesanne. Me arvame aina, et meie kohus on kasvatada ja laste kohus kasvatussele alluda. Seda piiri meie ja nende vahel ei suuda igäuks ületada.

Ühe minu õpilase vanemad läksid lahku, poeg jäi ema juurde. Kõige paremat soovides püüdis ema poega isa lahkumisest tingitud üleelamistest eemal hoida. Ta varjas oma kibestumust, püüdis valu hinges üksinda lämmatada. Ja õnnetus läkski pojast riivamatult mööda, ta jäigi muretuks ja üksikõikseks. Kummaline küll, aga murest on mõnikord kasvatuses abi. Kui ema poleks poja ees teeselnud, poleks kartnud paista nõrga ja abituna, vahest oleks nooruk siis muutunud, oleks olnud emale toeks ja võtnud osa murekoormast enda kanda.

Kahjuks ei oska vanemad end uuenenud tingimustele vastavalt muuta. See on nuhtluseks neile endile ja lastele, pikaajaline lõtv nõutu olek on kasvatustöös kurjast. Lapsed ei andesta usaldamatust. Üks õpilane tunnistas mulle kibedusega, et kõik perekondlikud ebakõlad arutab ema üksipulgi naabritega läbi, poega ei jaga midagi, nagu oleks too alles tita, kes midagi teada ei tohi. Lapsed on täiskasvanutest tundlikumad, seepärast ei saa perekondlike suhete keerukusi nende eest varjata, see pole ka mõistlik. Ei maksa karta laste üleelamisi, need mõjuvad teinekord tervendavalt, iseäranis hoolimatutele ja ärahellitatutele. Keegi suurvaimeudest on öelnud, et enne kui asuda võitlema ja võitma, tuleb õppida käima lahtiste silmadega. Kasvatustegevuses on see iseäranis tähtis.

E. BRAUN,
17. keskkooli õpetaja
Aulis PÄRNPUU foto